



Bunica mea¹ **27 mai 2008**

Mama tatălui meu s-a născut în anii 1890 într-un sat de sub stăpânirea imperiului austro-ungar. Familia mea nu știe precis unde era satul, nici dacă mai există astăzi. Când mătușa mea (sora tatălui meu – e vorba de familia mea după tată) l-a căutat pe hartă, chiar pe o hartă istorică a regiunii, nu l-a putut găsi după numele pe care i l-a spus mama ei. Credem că locul era în Serbia de astăzi. În orice caz, bunica mea se numea Elisabeth Cochran și era de origine germană. Ne-a zis că nu avea dreptul să meargă la școală, deoarece nu era sârboaică. Numai sârbii mergeau la școală în acel sat. Cred că era unul dintre mulții copii ai familiei – nu știu câți – dar e posibil să fi fost 10 în familia ei.

Îmi amintesc doar de o poveste din copilăria ei – nu cred că a povestit mult despre ea și nici eu nu am întrebat-o din păcate despre ea. Era o poveste despre una dintre surorile ei mai mari, care a suferit un accident la puțul de pe terenul lor. S-a strâmbat ceva la manivelă și săraca fata care trăgea apa s-a lovit în piept cu găleata și a murit din cauza rănii. Avea 18 ani. Nu știu câți ani avea bunica mea atunci. Cred că eu am fost șocată nu de faptul că sora ei a murit în acest mod ciudat, ci de faptul că familia nu avea apă curentă. Nimeni în lume nu avea apă curentă în momentul acela, dar nu știam nimic despre lume când am auzit povestea, pentru că eram tânără. Am știut numai că bunica mea venea dintr-o lume și o epocă foarte diferite de mine. Dacă îmi amintesc bine, bunica mea a plecat din sat când avea între 15 și 20 de ani, cu mama ei și cu o soră mai mare (am uitat numele lor), și s-au dus în SUA. Nu știu ce s-a întâmplat cu tatăl ei și cu ceilalți copii, nici de unde au plecat, nici cu ce (poate cu vaporul?).

Presupun că trebuia să treacă prin Ellis Island, pentru că sosirea lor în SUA s-a întâmplat la începutul secolului trecut, și știu că au venit în Saint Louis, un oraș din Vestul Mijlociu care atrăgea nemții din toată Europa. De exemplu, marca de bere cea mai importantă din America, adică Budweiser, vine din St. Louis și aparține unei familii bavareze. Tânărul Augustus Busch al IV-lea e proprietarul de astăzi (și e putred de bogat). Toată zona de sud din oraș era (și continuă să fie) cartierul nemților.² Cred că bunica mea l-a întâlnit pe bunicul meu la St. Louis. Bunicul meu venea dintr-un sat care se numește Husum din nordul Germaniei, nu departe de granița cu Danemarca, prin urmare numele meu de față e danez: Andresen (nu Anderson!). Am fost uimită când am călătorit odată la Husum să mă întâlnesc cu rudele. Aș fi crezut că eram în St. Louis! Casele și cladirile din cărămidă erau exact în stilul celor pe care le cunoșteam deja foarte bine, până la pietrele de pe praguri și tocăria lăcuită.

¹Această compunere a fost inspirată de discursul de la deschiderea conferinței secției de Studii americane de la Universitate din București cu titlu *Americans All: Of Plymouth Rock and Jamestown and Ellis Island*. A fost un discurs fascinant despre istoria experiențelor imigranților în SUA.

²Vin din Chicago, Illinois, dar a doua mea casă e St. Louis, Missouri, lângă Illinois. Cunoșc regiunea St. Louis foarte bine, pentru că am mers acolo de 2-3 ori pe an în copilăria mea. Mătușa și verișorul meu locuiesc și astăzi acolo.



Bunicul meu era de fapt zugrav. Nu l-am cunoscut prea bine pentru că a murit când aveam în jur de 5 ani. A murit de cancer la gât. Fuma ca un coș și bănuiesc că anii de fumat și aburii chimici l-au omorât. Presupun că bunica mea avea 63 de ani în momentul morții soțului ei și s-a descurcat să supraviețuiască încă 40 de ani! (Sora ei a trăit 104 ani, iar mama lor 106. Din fragedă copilărie am știut că am un drum lung înaintea mea. Dar notez că numărul anilor se reduce puțin câte puțin.) Am cunoscut-o pe bunica mea doar când era bătrână. Deși chiar în fotografiile de când era tânără, arăta bătrână. Arăta ca un om din lumea veche. Se purta ca un om din lumea veche. Vorbea ca un om din lumea veche. Am două amintiri despre ea: i) avea un puternic accent german și ii) avea lobi urechilor extrem de lungi, trași în jos de greutatea anilor și de cerceii de diamant. După decenii de locuit în Statele Unite spunea la mașină *the machine*. Evident *mașină* e un cuvânt normal în română, dar în engleză sună ... ca o expresie unui om din lumea veche. Nu știa să zică *car*?

Era mică și corpulentă cu părul negru până la talie și cu puține fire albe. Își purtea părul într-un coc ținut cu un pieptene decorat cu diamante (sau cu strasuri). Rochiile ei erau demodate, chiar și în anii 1950. Era ca și când ar fi înghețat într-un deceniu, nu știu care. Avea forța fizică a unei țărănci. Până la vârsta de 93 sau 94 de ani a rămas singură acasă și s-a mutat la mătușa mea doar când nu mai putea să își conducă gospodăria. (Gătea foarte bine și făcea pâine o dată la 3 zile. Și casa ei era strălucitor de curată.) Când nu avea putere pentru curățenie, tricota și se uita la televizor. Când nu mai vedea prea bine, asculta radioul, mai ales meciurile de baseball ale echipei St. Louis Cardinals. Mi-am dat seama, abia când am scris această compunere, că e posibil să fi fost analfabetă, sau să fi putut citi numai la un nivel începător. Știa să-și scrie numele, pentru că am văzut semnătura ei pe cărțile mele de la ziua de naștere. Dar până astăzi nu am corelat faptul că nu a mers la școală cu faptul că nu știa să citească! Când îmi aminteam acum 5 minute ce făcea, mi-a venit în cap dintr-o dată că nu am văzut-o niciodată citind.

Am știut mereu că era o persoană foarte simplă. A strâns bani mărunți (*dimes* – monedă de zece cenți; sunt 10 *dimes* într-un dolar) în timp de - nu știu câți ani (20? 30?), și când a avut de ajuns să plătească ipoteca întreagă, câteva mii de dolari, a mers la bancă cu borcanele pline și grele. Mătușa mea a ajutat-o. Pentru bunica mea a fost o performanță. Dar când unchiul meu a aflat că a plătit casa cu *dimes*, era cât pe ce să sufere un atac de cord (nu exagerez), pentru că era numismat, și ar fi fost foarte posibil ca bunica să fi avut multe *dimes* în borcane care erau mai valoroase decât casa! Trebuie să mai zic că mătușa mea – cum se zice în engleză – nu este unealta cea mai isteasă în șopron.³

³ Din fericire, verișorul meu e foarte deștept. L-am văzut pe el în martie când am mers în Colorado unde are o casă la munte. Am mers cu el și cu soția lui într-o stațiune de schi. (Colorado e foarte cunoscut pentru schi.) O dată am schiat; altă dată am făcut *snowboarding*.



Știu din poveștile tatălui meu că a crescut într-o familie germană rigidă. Prima lui limbă a fost germana.⁴ Copiii li se adresau părinților cu *Sie*, adică doamneavoastră, și părinții li se adresau copiilor cu *du*, adică tu. Nimeni nu avea dreptul să vorbească la masă. Nu pot să-mi imaginez atmosfera din casă. Presupun că nu era foarte veselă. Nu cred că bunica mea era o contragreutate la severitatea autoritară a soțului ei.

Când am început să scriu despre experiența de imigrantă a bunicii mele, aș fi crezut că o să scriu ceva despre curajul ei sau orice despre o experiență interesantă sau insolită care i s-a întâmplat, dar la sfârșitul compunerii văd că nu a avut nimic de pierdut când a plecat din satul din Serbia și și-a refăcut viața ei germană în America. Presupun că mulți, chiar cei mai mulți, emigranți fac așa. Poate că îmi lipsesc detalii exacte din viața ei și e adevărat că am cunoscut-o când era deja bătrână. Dar nu și-a manifestat niciodată vreo curiozitate despre țara ei nouă. Nu cred că a mai votat vreodată. Înțeleg că ar fi fost greu dacă nu putea să citească. Dar nimic nu ar fi împiedicat-o să învețe, dacă avea chef. Cred că dacă nu ar fi fost foarte săracă, ar fi rămas în sat. Deși era săracă. Atunci a plecat și și-a făcut o viață un pic mai puțin săracă în St. Louis. Bravo ei. În fine, a schimbat mediul, dar mediul nu a schimbat-o.

Nu vreau să termin în această notă un pic negativă. La început am avut o idee în adâncul minții că voiam să compar experiența ei de emigrantă și problemele ei cu o limbă străină cu ale mele aici în București, dar fiindcă îmi dau seama că era probabil analfabetă, nu există comparație. Există numai contraste. Nu pot judeca lumea ei, iar eu am moștenit o alta foarte diferită.

⁴ În al II-lea Război Mondial tatăl meu nu a fost trimis în Europa, din cauza rădăcinii lui, ci în Pacificul sudic.